

include principles of provided opportunity, direct participation, motivation, tolerance and empathy, release for creativity, active position, constructive interaction, emotional positivity, subsidiarity, initiativeness. Leisure sphere is viewed as a component of sociocultural space that reflects the up-to-date state of leisure needs and the variety of types and contents of leisure activities, regarding the infrastructure they're satisfied at; spatial and institutional environment of leisure sphere is: special institutions of culture, tourism, art and institutions that are not designed specifically for these purposes, but where leisure needs are satisfied and similar activity is performed (which includes education institutions, spheres of service, social spheres, mass-media etc.). Using these principles promotes active participation of students in socially positive activities under conditions of leisure sphere of information age and becomes a basis for prophylaxis of personal and age-related egoism, of law and civic nihilism, allowing for inspired student leisure and reveal of youth's social creativity.

Key words: students, system of animation social-pedagogical activities, leisure sphere, management principles.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42:379.82-053.6

Д. Ю. Малков

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ

Соціально-економічними умовами формування соціальної парадигми є побудова в Україні незалежної, демократичної держави з громадянським суспільством, що потребує формування в масовій свідомості нових орієнтирів і цілей суспільного розвитку, соціальних цінностей, життєвих орієнтацій і норм поведінки громадян.

Вирішення проблем формування й впровадження нової парадигми соціально-педагогічних цінностей безпосередньо залежить від розв'язання педагогічною наукою загальних проблем в освіті, зокрема, досягнення стабільності в організації дозвілля та навчання молоді, особливо підлітків, вирішення низки їх соціальних проблем, а також впровадження науково-обґрунтованих технологій щодо соціалізації підлітків.

Виявлення шляхів успішній організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання є одним із важливих компонентів

технологізації соціально-педагогічної роботи. Ефективність цих шляхів дозвілєвого виховання визначається завершенням формування та високим рівнем прояву соціально значущих якостей особистості.

В цьому контексті нам необхідно розглянути особливості соціалізації особистості саме у підлітковому віці. Процес формування себе як особистості здійснюється за допомогою дорослих та друзів і ґрунтується на багатьох життєвих цінностях, які відповідають за своїм характером процесам, що відбуваються на рівні встановлення підлітком соціально-практичного зв'язку із навколишнім середовищем. Підлітки прагнуть з'ясування значущих для них питань функціонування у світі дорослих, які узагальнені у їх свідомості, та намагаються втілити їх у своє життя. Саме, підлітки усвідомлюють необхідність оволодіння різними способами організації дозвілля, зокрема, за місцем проживання.

Результатами багатьох наукових досліджень (М. Барахтян, І. Бех, А. Капська, О. Карпенко, Р. Короткова, С. Толстоухова та інші) доведено, що у підлітковому віці стає помітним зв'язок практичної діяльності з змістовним дозвіллям, він набуває логічного характеру, що веде до послідовного осмислення закономірностей розвитку життєвих цінностей підлітка. Змістовне дозвілля все частіше аналізується і розуміється підлітками як складова частина загальної культури суспільства. Підлітків цікавлять зв'язки гурткової та секційної діяльності у клубних об'єднаннях за місцем проживання із різноманітними професіями, наприклад, актора, режисера, продюсера, спортсмена, художника, програміста, тобто можливості збагачення життєвого досвіду через змістовне дозвілля.

Цей факт підтверджують дослідження О. Карпенко, яка доречно вказує на те, що педагогічна робота за місцем проживання повинна бути спрямована на рішення багатьох важливих завдань навчання і виховання засобами змістовного дозвілля.

Ми вважаємо, що така робота повинна проходити за двома напрямками:

- по-перше, вивчення теоретичної бази за напрямками гурткової і секційної роботи (гуртки основ сценічної майстерності та спортивні гуртки тощо);
- по-друге, формування у підлітків тих особистісних якостей, що забезпечуватимуть вирішення проблем соціалізації через змістовне дозвілля у клубних об'єднаннях за місцем проживання.

Нами виявленні основні тенденції розвитку особистісних якостей підлітка, які формуються в результаті включення в соціалізуючий процес клубного об'єднання за місцем проживання. Показником ефективності нашої роботи визначено зміни у виборі педагогами-організаторами клубного об'єднання за місцем проживання напрямів та форм організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання.

Аналіз результатів свідчить, що обрана нами орієнтація на взаємозв'язок особистісних потреб, вікових особливостей та

цілеспрямованої організації змістовного дозвілля підлітків у клубному об'єднанні за місцем проживання була правильною. Забезпечення прояву цих потреб у практиці підвищує рівень самодостатності підлітків, активізує їх діяльність за інтересами, підштовхує до свідомого пошуку заповнення позанавчального часу. При цьому сам підліток максимально активно проявляє себе, включається у пізнавальну та розвиваючу діяльність. Таким чином, відбувається самовдосконалення та створюються умови для успішної соціалізації особистості.

Отже, результати нашої роботи були взяті нами за основу визначення методики по оптимізації дій педагогів щодо соціалізації особистості підлітка у клубному об'єднанні за місцем проживання.

Наявність яскравих, помітних результатів у формуванні тих якостей підлітків, які, на думку педагогів-організаторів, найбільш сприяють успішній соціалізації членів клубних об'єднань за місцем проживання дала нам підстави для подальшого впровадження форм та методів організації соціально-педагогічної роботи як з учасниками клубних об'єднань, так і з управлінським апаратом.

Принципово важливим, на наш погляд, є те, що включення підлітків в різноманітні форми роботи допомагає їм вже сьогодні відчутти себе більш реалізованими, рівними один одному, надають змогу робити свій внесок у створення та збагачення середовища, у якому вони мешкають. Ця причетність покладена в основу особистісного зростання, допомагає зберегти себе, своїх близьких та друзів від байдужості, жорстокості та насилля.

У зв'язку з цим в ході нашої роботи особливої актуальності набуває організація диференційованих форм діяльності по соціалізації особистості підлітка в умовах клубу.

Аналіз низки досліджень з проблем позанавчальної роботи (В. Гнатюк, Л. Головка, Т. Грищенко, Н. Гурець, А. Даник, Г. Єскіна та інші) доводить наявність у діяльності загальноосвітньої школі такої практики, при якій соціалізація особистості старшокласників здійснюється в основному в групових та масових формах роботи, що на нашу думку, супроводжується ігноруванням особистісних потреб, творчих інтересів кожного підлітка. Для подолання такого підходу в клубних об'єднаннях потрібно використовувати такі організаційні форми дозвіллевой роботи, які дозволяють демонструвати зацікавленість дорослих кожним підлітком, показувати його найкращі якості. Важливо знайти та виявити такі якості, що підвищують самооцінку підлітка не тільки в його власних очах, й перед однолітками. Такими формами роботи, на нашу думку, виступають форми диференційованого підходу до організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання.

Аналіз існуючих і впроваджених у практику роботи клубного об'єднання за місцем проживання форм організації дозвілля дозволив виявити низку принципів положень щодо організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання, серед яких найбільш

значущими є:

- застосування диференційованого підходу до організації внутрішньо-клубних форм роботи як засобу формування особистісних якостей підлітків, в результаті включення їх в соціалізуючий процес;
- використання індивідуального підходу у роботі з підлітками щодо їх соціалізації, як дієвого засобу по вирішенню конкретних виховних завдань;
- використання імпровізаційних методик як ефективного засобу активізації змістовного дозвілля підлітків;
- застосування комбінаторного і варіаційного методів компонування роботи клубного об'єднання за місцем проживання.

Реалізація цих принципових положень, на нашу думку, дійсно сприяє більш продуктивній організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання.

У процесі вибору шляхів педагогічного впливу на організацію змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання на рівень сформованості особистісних якостей підлітків в результаті включення в соціалізуючий процес, ми виходили з провідних умов становлення і розвитку особистості та напрямів включення підлітків в організацію змістовної діяльності. Це дозволило нам виокремити три основні напрями соціалізації підлітків у позанавчальній діяльності, які виявилися доцільними у практичній роботі клубного об'єднання за місцем проживання:

- організація форм дозвіллевої діяльності, з метою інформаційно-пізнавального розвитку підлітків;
- застосування системного підходу до використання різноманітних форм дозвіллевої діяльності підлітків;
- всебічне включення підлітків в різноманітні особистісно-орієнтовані ситуації з наданням їм індивідуального забарвлення згідно творчих інтересів підлітків.

Виявлений за результатами нашої роботи взаємозв'язок практичної діяльності з іншими формами роботи з підлітками не є вичерпним, можуть бути й інші шляхи.

Важливим соціально-педагогічною умовою забезпечення успішної соціалізації підлітків у клубному об'єднанні за місцем проживання є включення їх до різноманітних особистісно-орієнтованих ситуацій.

Цей напрям діяльності сприяє створенню психологічного комфорту й успішному співробітництву підлітків зі своїми однокласниками та вчителями у школі, з одногрупниками у нашому клубному об'єднанні та з педагогами-організаторами, стабілізації стосунків із батьками.

Результативність практичної соціально-виховної роботи забезпечується, насамперед, зацікавленістю педагогів-організаторів у залученні до такої роботи підлітків, яка б підштовхувала їх до активної, самостійної та адекватної їхнім інтересам діяльності. Під час організації

такої роботи ми виходили із таких міркувань: ставлення підлітка як особистості – органічна частина всієї його діяльності; виявлення мотивації діяльності підлітків – фактор доцільності його організації; необхідне забезпечення психологічно-комфортного клімату у спілкуванні з однолітками, що спонукає його до співробітництва не лише з друзями, але й з дорослими – педагогами-організаторами, керівниками гуртків та секцій; схвалення і стимулювання успіхів спрямування його на саморозвиток та самовдосконалення.

На підставі цього можна вважати, що індивідуальна робота виходить за межі виховного процесу. Вона набуває статусу інтегративного методу, який забезпечує нові умови становлення особистості, за яких сама особистість максимально активно проявляє себе, пізнає, розвивається та формується. Самі підлітки в основному обирають напрямок свого розвитку і самовдосконалення. Тобто організація індивідуальної роботи є способом педагогічного впливу на підлітка з метою організації його спільного соціального, вікового та індивідуального розвитку. Саме такий підхід робить підлітка активним співучасником та ініціатором різних форм роботи.

Окрім того, помітно зростають можливості вибору підлітками тих видів діяльності, що мають подальшу орієнтацію на їх саморозвиток. Це є результатом індивідуальної роботи спрямованої на їх самопізнання і саморозвиток.

Виходячи із результатів нашої роботи, слід підкреслити необхідність корекції методів і форм педагогічного впливу, які не забезпечуються простою зміною змісту соціально-виховної роботи. Тому, на нашу думку, головним засобом формування якостей особистості підлітка, в соціалізуючому процесі клубного об'єднання за місцем проживання виступає процес влучної організації змістовного дозвілля, який покликаний забезпечувати розкриття творчого потенціалу особистості.

Щоб особистість могла розкрити себе достатньою мірою, необхідно при плануванні діяльності клубного об'єднання за місцем проживання передбачити можливість функціонування всіх основних форм розвитку особистості підлітка, і в першу чергу, – включення підлітків у практичну діяльність, рольові ігри, через систему спілкування. Виокремлюючи ці форми ми підкреслюємо об'єктивну можливість розвитку всіх потенційних сил підлітка, а отже, впливи дозвіллевої діяльності (педагогів-організаторів, працівників, керівників гуртків, соціальних педагогів, тобто всіх учасників) на особистість. Лише в результаті широко представлених всіх форм змістової дозвіллевої соціально-педагогічної діяльності можуть бути реалізованими: творчі здібності особистості.

Педагогічними умовами ефективного використання соціально-педагогічних шляхів організації змістовного дозвілля підлітків в клубних об'єднаннях за місцем проживання є:

а) розробка і дотримання основних вимог технологізації соціалізації підлітків;

б) врахування рівня сформованості соціально-педагогічних знань працівників клубного об'єднання за місцем проживання, а саме: інформаційного, репродуктивного та діяльнісного компонентів;

в) спрямування діяльності працівників клубного об'єднання за місцем проживання на організацію змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання;

г) формування у працівників клубного об'єднання за місцем проживання потреб і навичок передачі набутого соціально-педагогічного досвіду підліткам;

д) залучення підлітків до змістовного дозвілля у клубному об'єднанні за місцем проживання в якості суб'єктів діяльності.

Внаслідок демократичних тенденцій у житті суспільства освітні системи, як його значущі складові, почали переносити акцент із масових педагогічних явищ на вивчення можливостей і обставин індивідуального розвитку особистості, умов саморозкриття і самореалізації людини на різних етапах її життєдіяльності. В сучасній соціально-педагогічній практиці все наполегливіше утверджується особистісний підхід як соціально-педагогічний принцип організації змістовного дозвілля підлітків. Особистісно орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не лише зовнішні атрибути спільності, але й своїм внутрішнім змістом передбачає співробітництво, саморозвиток суб'єктів виховного процесу, виявлення їх особистісних функцій.

Процес цілеспрямованого включення підлітків до різноманітних форм роботи, різних за складністю і напрямками, ефективно впливає на розвиток, особистісних якостей підлітків, що формуються в результаті соціалізуючого процесу, стає базовою умовою, якщо враховуються такі вимоги як:

- наявність форм організації змістовного дозвілля, які цікавлять підлітків;
- ліквідація суперечності між індивідуальними та колективними потребами та інтересами;
- врахування сформованого зацікавлення будь-яким певним видом діяльності (спорт, театр, різьблення, вишивання, малювання, кухарення тощо);
- стабільний психічний та фізичний розвиток;
- соціальний статус батьків (економічний фактор).

Отже, аналіз досвіду роботи з підлітками при організації та проведенні дозвіллевих заходів засвідчує, що набуття ними особистісних знань у ході цих заходів на основі діяльнісного підходу, оптимізує процес соціалізації особистості і забезпечує гармонізацію застосованих нами шляхів і створених соціально-педагогічних умов.

Соціально-педагогічні умови забезпечення соціалізації особистості підлітка включають використання різноманітних методів і прийомів. Зокрема, метод саморозвитку можна назвати як спосіб реалізації спільних зусиль керівника гуртка або секції і підлітка при реалізації

цілей і змісту організації дозвілля у клубному об'єднанні за місцем проживання.

Аналіз досвіду дав нам змогу зазначити, що традиційні методи виховання особистості підлітка в умовах клубного об'єднання за місцем проживання реалізуються за допомогою ряду таких прийомів:

- стимулювання та позитивної оцінки участі у формах клубної роботи та спілкування з однолітками;
- залучення друзів батьків до діяльності клубного об'єднання за місцем проживання через рекламу заходів;
- залучення підлітків до співпраці на засадах самоврядування;
- посилення мотивації участі у клубних формах роботи заходах через підвищення самооцінки підлітків.

Реалізація таких прийомів, на нашу думку, дозволяє підлітку побачити себе успішною, самореалізованою особистістю. Педагогічний процес клубного об'єднання за місцем проживання дає позитивний ефект у випадку систематичного проведення занять з підлітками. Їх періодичність може варіюватися, змінюватися залежно від реальних соціальних умов у клубних об'єднаннях за місцем проживання та від регіональних особливостей. Але впродовж цього етапу простежується необхідність використання різних специфічних форм впливу на особистість підлітка: колективних, групових, індивідуальних. Разом з тим, необхідно створювати такі виховні ситуації, які б стимулювали пізнавальну діяльність кожного підлітка.

Забезпечити самодостатні й влучні форми свідомої активності підлітка в розв'язанні проблем щодо його соціалізації здатне на сьогодні клубне об'єднання за місцем проживання.

Запропоновані нами технологічні підходи, методи та методики посилюються виокремленими умовами успішної соціалізації підлітків у клубному об'єднанні за місцем проживання. А проаналізовані соціально-педагогічні умови організації змістовного дозвілля підлітків дозволяють їм розкривати свої здібності, реалізувати інтереси, знання, навички й уміння, стверджувати життєву позицію особистості, котра набула власного досвіду у змістовному дозвіллі.

Список використаної літератури

- 1. Андрущенко В. П., Бех В. П., Лукашевич М. П та інші / Соціальна робота / В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. П. Лукашевич, І. І. Минович / Ін-т вищої освіти АПН України; Держ. Центр соціальних служб для молоді. – К. : УДЦССМ, 2001. – 440 с.**
- 2. Бархтян Н. Н.** Формирование у студентов профессиональных артистических умений как компонента педагогического мастерства: Дис... канд. пед. наук / КГПИ им. М. П. Драгоманова. – К., 1993. – 177 с.
- 3. Баяновська М. Р.** Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних дитячих молодіжних об'єднань: Автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1996. – 23 с.
- 4. Вайнола Р. Х.** Формування творчої особистості школяра в системі

виховної роботи: Дис... канд. пед. наук / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – 182 с. **5. Карпенко О. Г.** Соціальне становлення особистості старшокласника в тимчасових об'єднаннях за інтересами: Дис... канд. пед. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 193л. **6. Кузьменко О. А.** Соціальне становлення особистості в умовах відкритої соціально- педагогічної системи: Дис... канд. пед. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – 184 л. + дод. — л. 169-184.

Малков Д. Ю. Соціально-педагогічні шляхи організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання

У статті розкрито соціально-педагогічні шляхи організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання. Розглянуто особливості соціалізації особистості у підлітковому віці. Виявлено основні тенденції розвитку особистісних якостей підлітка, які формуються в результаті включення в соціалізуючий процес клубного об'єднання за місцем проживання. Визначено низку принципів положень щодо організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання. Проаналізовано індивідуальну роботу з підлітками за місцем проживання, та з'ясовано що вона набуває статусу інтегративного методу, який забезпечує нові умови становлення особистості, за яких сама особистість максимально активно проявляє себе, пізнає, розвивається та формується. Виокремлено вимоги до різноманітних форм роботи, різних за складністю і напрямками, що ефективно впливають на розвиток особистісних якостей підлітків, та на їх формування в результаті соціалізуючого процесу.

Ключові слова: змістовне дозвілля, соціально-педагогічних шляхів організації змістовного дозвілля, форми соціально-педагогічної роботи, особистісно орієнтована освіта.

Малков Д. Ю. Социально-педагогические пути организации содержательного досуга подростков по месту жительства

В статье раскрыты социально-педагогические пути организации содержательного досуга подростков по месту жительства. Рассмотрены особенности социализации личности в подростковом возрасте. Определены основные тенденции развития личностных качеств подростка, которые формируются в результате включения в социализирующий процесс клубного объединения по месту жительства. Выделены принципиальные положения по организации содержательного досуга подростков по месту проживания. Проанализировано индивидуальную работу с подростками по месту жительства, и выяснено что она набирает статуса интегративного метода, который обеспечивает новые условия становления личности, благодаря которым сама личность максимально активно проявляет себя, познает, развивается и формируется. Выделены требования к разным форм работы, разных по сложности и направлениям,

что эффективно влияет на развитие личностных качеств подростков, и на их формирование в результате социализирующего процесса.

Ключевые слова: содержательный досуг, социально-педагогические пути организации содержательного досуга, формы социально-педагогической работе, личностно ориентированное образование.

Malkov D. Social and educational ways of interesting leisure teenagers domiciliary

The article deals with social and educational organization of leisure paths teens in the community.

Considered the features of socialization in adolescence.

The basic trends of adolescent personality traits that are formed as a result of the inclusion of societal club association process in the community.

A number of key provisions on the organization of leisure adolescents in the community.

Analyzed individual work with adolescents in the community, and found that it acquires the status of an integrative method that provides new terms of personality in which the personality manifests itself most actively, learns, develops and forms.

Thesis there is determined the requirements for the various forms of work, complexity and different directions that effectively influence the development of personal qualities of teenagers and their formation due to the societal process.

Key words: leisure, social and educational ways of leisure, forms of social and educational work, personality-oriented education.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 37.017.42

Н. В. Муляр, Н. Є. Тимошенко

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

В сучасному світі існує багато норм та цінностей, але головною цінністю в будь-якому суспільстві є особистість, не зважаючи ні на які життєві обставини.

У багатьох країнах світу можна відчутти процес гуманізації суспільних відносин, який спрямований на гуманне ставлення